

Виктор Юго

ЧОВЕКЪТ,
КОЙТО СЕ
СМЕЕ

Превод от френски
Ерма Гечева



КОЛЕКЦИЯ „ВЪРХОВЕ“

- | | |
|------------------------------------|---|
| 1. ДЖЕЙМС ДЖОЙС | ♦ Одисей |
| 2. ХАНС ЯКОБ ГРИМЕЛСХАУЗЕН | ♦ Приключенията на Симплицисимус |
| 3. ДАНИЪЛ ДЕФО | ♦ Робинзон Крузо |
| 4. АРТЪР КОНАН ДОЙЛ | ♦ Три романа с Шерлок Холмс |
| 5. ДЖОНАТАН СУИФТ | ♦ Пътешествията на Гъливер |
| 6. ЧАРЛС ДИКЕНС | ♦ Големите надежди |
| 7. ХЪРМАН МЕЛВИЛ | ♦ Моби Дик |
| 8. РОБЪРТ ЛУИС СТИВЪНСЪН | ♦ Избрано |
| 9. АЛФОНС ДОДЕ | ♦ Дребосъчето |
| 10. СЕНДАЛ | ♦ Червено и черно |
| 11. АЛЕКСАНДЪР ДЮМА | ♦ Граф Монте Кристо, т. 1 и 2 |
| 12. МАРК ТВЕН | ♦ Принцът и просякът.
Приключенията на Хъкълбери Фин |
| 13. ЕДГАР АЛАН ПО | ♦ Историята на Артър Гордън Пим |
| 14. ЧАРЛС ДИКЕНС | ♦ Коледна песен |
| 15. ДЖОВАНИ БОКАЧО | ♦ Декамерон |
| 16. ФРАНЦ КАФКА | ♦ Процесът
Присъдата. Новели и разкази |
| 17. МИГЕЛ ДЕ СЕРВАНТЕС | ♦ Знаменитият идалго дон Кихот
де Ла Манча, т. 1 и 2 |
| 18. РОБЕРТ ЩИЛМАРК | ♦ Наследникът от Калкута |
| 19. НИКОЛАЙ ГОГОЛ | ♦ Мъртви души
Петербургски повести
Из „Миргород“ |
| 20. ТОМАС ХАРДИ | ♦ Уесекски истории и други разкази |
| 21. ГУСТАВ МАЙРИНК | ♦ Голем. Белият доминиканец |
| 22. ХАРИЕТ БИЧЪР СТОУ | ♦ Чичо Томовата колиба |
| 23. ЖУЛ ВЕРН | ♦ Капитан Немо |
| 24. ДЪНСЕЙНИ,
ЛЪВКРАФТ, ХОДЖСЪН | ♦ Бащите на ужаса |
| 25. АНДРЕЙ ПЛАТОНОВ | ♦ Избрано. Том 1 |
| 26. РОБЪРТ ХАУЪРД | ♦ Конан. Том 1 и 2 |
| 27. АНТОАН ДЪО СЕНТ-ЕКЗЮПЕРИ | ♦ Романи |
| 28. БРАМ СТОКЪР | ♦ Градината на злото |
| 29. ЕДГАР РАЙС БЪРОУЗ | ♦ Тарзан. Том 1 |
| 30. ВОКТОР ЮГО | ♦ Човекът, който се смее |

Съдържание



Част първа

МОРЕТО И НОЩТА

ДВЕ ВЪВЕЖДАЩИ ГЛАВИ	13
I Урсус	13
II Компрачикосите	31
КНИГА ПЪРВА. ЧОВЕКЪТ Е ПО-ЧЕРЕН ОТ НОЩТА.....	43
I Южната точка на Портланд	43
II Изоставянето	48
III Самота	51
IV Въпроси	56
V Дървото, изобретено от човека	57
VI Битка между смъртта и нощта	61
VII Северният край на Портланд.....	67
КНИГА ВТОРА. УРКАТА СРЕД МОРЕТО.....	71
I Закони, които не зависят от човека	71
II Загатнатите силуети се очертават	74
III Тревожните хора по тревожното море.....	77
IV На сцената се появява облак, различен от другите	81
V Хардкваноне.....	89
VI Измамна надежда.....	91
VII Свещен ужас	92
VIII Nix et nox	95
IX Яростното море предупреждава.....	97
X Голямата дивачка – бурята.....	98
XI Каскетският фар.....	101
XII Схватка с рифа	103
XIII Лице в лице с нощта.....	106
XIV Ортах.....	107
XV Portentosum mare.....	109
XVI Загадъчно затишие	113
XVII Последно средство	115

XVIII	Върховен изход	118
КНИГА ТРЕТА. ДЕТЕТО В МРАКА		125
I	Чес Хил	125
II	Последица от снега	129
III	Всеки страдалчески път се усложнява от един товар	132
IV	Друг вид пустиня	136
V	Приумиците на мизантропията	140
VI	Пробуждането	151

Част втора

ПО ЗАПОВЕД НА КРАЛЯ

КНИГА ПЪРВА. МИНАЛОТО НЕ УМИРА В ХОРАТА СЕ ОТРАЗЯВА ЧОВЕКЪТ		157
I	Лорд Кланчарли	157
II	Лорд Дейвид Дъри Мойр	168
III	Херцогиня Джоузиан	174
IV	Magister elegantiarum	182
V	Кралица Ан	189
VI	Баркилфедро	196
VII	Баркилфедро се издига	202
VIII	Inferi	206
IX	Омразата е толкова силна, колкото и обичта	208
X	Пламъци, които щяха да се виждат, ако човек беше прозрачен	216
XI	Баркилфедро в засада	222
XII	Шотландия, Ирландия и Англия	226
КНИГА ВТОРА. ГУИНПЛЕЙН И ДЕА		235
I	Където виждаме лицето на онзи, когото досега познавахме само по делата му	235
II	Деа	239
III	Oculos non habet, et videt	241
IV	Влюбени по мярка	243
V	Синевина сред мрака	247
VI	Урсус наставник, Урсус настойник	250
VII	Слепотата дава уроци по прозорливост	253
VIII	Не само щастие, но и благоденствие	256
IX	Съчинителства, които лишените от вкус наричат поезия	261
X	Как гледаше на нещата и на хората отхвърленият от живота	266
XI	Гуинплейн е за справедливостта, Урсус е за истината	270

XII Урсус-поетът увлича Урсус-философа	278
КНИГА ТРЕТА. ПРОПУКВАНЕТО ЗАПОЧВА	281
I Странноприемница „Тадкастър“	281
II Красноречие под открито небе	284
III Минувачът отново се появява	288
IV Противоположностите се побратимяват в името на омразата	292
V Уопънтейкът	296
VI Мишката на разпит пред котките	299
VII Какво може да накара една жълтица да се вре между дебелаци петаци?	308
VIII Признаци на отравяне	313
IX Abyssus abyssum vocat	317
КНИГА ЧЕТВЪРТА. ПОДЗЕМНЕТО НА ИЗТЕЗАНИЯТА	325
I Изкушението на свети Гуинплейн	325
II От сладост към мрак	331
III Lex, rex, fex	337
IV Урсус шпионира полицията	341
V Лошо място	345
VI Какви съдии имаше под тогавашните перуки	347
VII Трепет на ужас	350
VIII Стенание	352
КНИГА ПЕТА. ЕДНА И СЪЩА СИЛА ДВИЖИ МОРЕТО И СЪДБАТА	365
I Устойчивостта на крехките неща	365
II Което скита, не се губи	373
III Никой човек не може за миг да се озове от Сибир в Сенегал, без да изгуби съзнание (Хумболд)	383
IV Заслепление	385
V Мислиш, че си припомняш, а забравяш	390
КНИГА ШЕСТА. РАЗЛИЧНИТЕ ЛИЦА НА УРСУС	397
I Какво говори мизантропът	397
II Какво върши	400
III Усложнения	410
IV Moenibus surdis, campana muta	413
V Държавните интереси се проявяват в дребното, както и в голямото	417
КНИГА СЕДМА. ЖЕНА-ТИТАН	427
I Пробуждане	427
II Дворец, приличен на гора	429

III Ева.....	433
IV Сатана	439
КНИГА ОСМА. КАПИТОЛИЯТ И ОКОЛНОСТИТЕ МУ.....	451
I Дисекция на тържествените церемонии	451
II Безпристрастие	463
III Старата зала	470
IV Старата камара.....	475
V Благороднически разговори.....	479
VI Горната и Долната камара.....	486
VII Човешки бури, по-страшни от бурите на океана.....	490
VIII Щеше да е добър брат, ако не беше добър син	505
КНИГА ДЕВЕТА. РАЗРУХА	511
I Прекаленото величие води до крайна нищета.....	511
II Утайка.....	514

Заклучение

МОРЕТО И НОЩТА

I Кучето-пазач може да бъде и ангел-хранител.....	531
II Баркилфедро се целеше в орела, а улучи гълъбицата.....	534
III Отново в рая на земята.....	540
IV Не. На небето	545



В Англия всичко е величествено, дори и олигархията. Английският патрициат е патрициат в пълния смисъл на думата. Няма по-прочут, по-жесток и по-жизнен феодализъм. И нека кажем – навремето си този феодализъм е бил полезен. Именно в Англия трябва да бъде изучено феодалното право, както във Франция трябва да бъде изучена кралската власт.

Истинското заглавие на тази книга би трябвало да бъде „Аристокрацията“. Друга книга, която ще последва, би могла да бъде озаглавена „Монархията“. И ако на автора е съдено да осъществи този свой труд, те ще предшестват и ще завършат с трета, озаглавена „Деветдесет и трета година“.

Отвил Хаус, април 1869 г.



Част първа

**МОРЕТО И
НОЩТА**



Две въвеждащи глави



— I —

Урсус

– 1 –

Урсус и Хомо бяха свързани с тясна дружба. Урсус беше човек, Хомо-вълк¹. Характерите им си бяха допаднали. Човекът бе кръстил вълка. Вероятно сам бе избрал и своето име. След като бе сметнал, че Урсус му подхожда, решил бе, че Хомо е добро име за звяра. Съдружието между човека и вълка им беше полезно по панаири, енорийски празници, по кръстовищата, където се струпват минувачи, изобщо пред тълпата, която обича да слуша брътвежи и да купува лекове. Този покорен, любезен и послушен вълк ѝ се харесваше. Хората обичат да гледат укротени зверове. Наше върховно задоволство е да наблюдаваме всякакви прояви на опитомяване. Затова и толкова народ се трупва при преминаването на царските шествия.

Урсус и Хомо скитаха от кръстопът на кръстопът, от площадите в Абъристуит до площадите в Йедбърг, от област на област, от графство на графство, от град на град. След като изчерпеха възможностите на един пазар, отиваха на друг. Урсус живееше в една барака на колела, която Хомо бе приучен да влачи денем и да пази нощем. По лошите друмища, по нанагорнищата, когато пътят беше много

¹ Урсус (ursus) на латински означава мечка, Хомо (homo) – човек. (Всички бележки без изрично отбелязаните са на преводача.)

изровен или много кален, човекът се впрягаше в колата и теглеше братски, рамо до рамо с вълка. Така двамата бяха остарели заедно. Стануваха, където се случи – на някоя угар или горска поляна, край селце или кръстопът, пред вратите на крепостни градчета, по пазарища и игрища, край паркове, под притвори на църкви. Щом колата пристигнеше на някой панаир и махленките се съберяха, зяпнали уста, любопитните се струпваха в кръг, Урсус започваше да приказва, а Хомо одобряваше. С паничка в устата, Хомо учтиво събираше парса от присъстващите. Печелеха си хляба. Вълкът беше учен, човекът – също. Вълкът бе дресиран от човека, или сам се бе дресирал, да изпълнява разни вълчи фокуси, които допринасяха за печалбата.

– Само не се израждай в човек! – казваше приятелят му.

Вълкът никога не хапеше, човекът – понякога. Така поне си мислеше Урсус, който беше мизантроп, и за да подчертае ненавистта си към хората, бе станал панаирджия. А също и за да живее – стомахът си иска своето. В допълнение, или може би за усложнение, този панаирджия мизантроп беше и лекар. И не само лекар – беше и вантрилок. Гледаха го как говори, без да си мърда устата. Той подражаваше до съвършенство гласа и произношението на хората, и то толкова сполучливо, че сякаш те самите говореха. Възпроизвеждаше шепота на цяла тълпа, което му даваше право на титлата енгастримит. И той си я присвои. Наподобяваше виковете на всевъзможни птици – на дрозда, на стърчиопашката, на онази чучулига, която се нарича също качулатка, на белогушия кос – все скитници като него. Така че понякога той представяше на слушателите си било площад, изпълнен с хорска глъчка, било ливада, кънтяща от животински гласове; ту бурен като тълпата, ту спокоен и безгрижен като зората. (Впрочем такива таланти, макар и рядко, наистина съществуват. През миналия век някой си Тузел умеел да наподобява смесени тълпи от хора и зверове и възпроизвеждал виковете на всички животни, та бил придаден към Бюфон като менажерия.) Урсус беше проникателен, недоверчив и любознателен и същевременно имаше склонност към онези странни обяснения, които наричаме басни. И се правеше, че им вярва. Тази безочливост беше част от хитрината му. Той гледаше на ръка, отваряше книги наслуки и гадаеше, предсказваше съдби, разправяше, че е опасно да срещнеш черна кобила и още по-опасно, като тръгваш на път, някой, който не знае къде отиваш, да те извика. Сам се назоваваше „търговец на суеверия“. Казваше:

– Между Кентърбърийския архиепископ и мен има само една разлика – аз поне си признавам.

Така че, справедливо възмутен, архиепископът го повика, но находчивият Урсус го обезоръжи, като му разказа една съчинена от него, Урсус, проповед за светия ден Коледа, проповед, от която архиепископът остана възхитен, после я

научи наизуст, произнесе я от амвона и я публикува като свое произведение. И на тая цена му прости.

Урсус изцеляваше, било защото беше лекар, било въпреки това. Знаеше разни мехлеми и билки. Използваше скритата сила на редица пренебрегвани растения – леската, зърниката, повета, зърнастеца, трънката, калината, смрадликата. Лекуваше охтиката с настройка от росянка, при случай използваше листа от бабина душица, които, ако ги откъснеш по към корена, служат за очистително, а по-горните – за повръщане, пресичаше гърлобол с растителния израстък, наречен „еврейско ухо“, знаеше коя тръстика лекува воловете и коя мента лекува конете, познаваше красотата и свойствата на мандрагората, която, това всекиму е известно, е двуполово растение. Имаше си рецепти. Лекуваше изгорено с вълна от саламандра, от каквато според Плиний¹ Нерон имал кърпа. Урсус си имаше реторта и колба и се занимаваше с транс мутация. Продаваше мехлем за всякакви болести. Разправяха, че някога е бил затварян в Бедлам – направили му честта да го сметнат за смахнат, но го пуснали, като разбрали, че е само поет. Тази история сигурно не беше вярна – всички си имаме по някоя легенда, която влачим след себе си.

Истината е, че Урсус беше многознайник, беше човек с вкус и пишеше стихове на латински. Беше учен в двете области – и в Хипократовата², и в Пиндаровата³. По стихоплетство би могъл да се състезава с Рапен⁴ и с Вида⁵. Би могъл да съчинява йезуитски трагедии не по-малко успешно от отец Буур. Благодарение на близкото познанство с многоуважаемите ритми и стъпки на древните той си имаше собствени образи и цяло семейство класически метафори. За майка, пред която вървяха двете ѝ дъщери, казваше „ето ти дактил“; за баща, следван от двамата си синове – „ето ти анапест“, а за детенце, крачещо между дядо си и баба си – „ето ти амфимахър“. Толкова знания можеха да му докарат само глад. Салернската школа⁶ казва: „Яжте малко и често.“ Урсус ядеше малко и рядко, като по този начин следваше само половината правило и пренебрегваше другата половина. Но за това бе виновна публиката, която невинаги се събираше и не купуваше често. Урсус казваше: „Като изплюеш някое поучително изречение, олеква ти.

¹ Има се предвид Плиний Старши (I в.), римски писател и учен.

² Хипократ (V–IV в. пр.н.е.) – древногръцки медик естествоизпитател, един от основоположниците на античната медицина.

³ Пиндар (VI–V в. пр.н.е.) – древногръцки поет, най-известният творец на хорова лирика.

⁴ Никола Рапен (1535–1608) – френски юрист, писал стихове на френски и латински.

⁵ Марко Джироламо Вида (1485–1566) – италиански прелат и хуманист, автор на трактата „За поетическото изкуство“, написан на латински.

⁶ Известна в средните векове медицинска школа, чийто център бил италианският град Салерно.

Вълкът намира утеха във виенето, овцата – в топлата вълна, гората – в синигера, жената – в любовта, а философът – в мъдростите.“ При нужда Урсус съчиняваше и комедии, които играеше криво-ляво. Те му помагаша да продава церовите си. Между другото той бе съчинил една героична пасторала в чест на рицаря Хю Мидълтън, който през 1608 г. докара в Лондон река. Тази река спокойно си течала в графство Хартфорд, на шестдесет мили от Лондон. Рицарят Мидълтън отишъл и я взел. Водил със себе си шестстотин души, въоръжени с лопати и кирки; накарал ги да копаят ровове, да издигат насипи тук до височина двадесет стъпки, там до дълбочина тридесет стъпки; направили дървени водопроводи над земята и осемстотин моста от камък, тухли и талпи; и една прекрасна утрин реката влязла в Лондон, където липсвала вода. Урсус бе превърнал тези прозаични подробности в красива буколическа поема за голямата река Темза и малката река Серпантина; духът на Темза кани Серпантина да отиде при него и ѝ предлага леглото си, като ѝ казва: „Стар съм, за да се харесвам на жените, но съм достатъчно богат, за да мога да им плащам.“ С този остроумен и галантен намек Урсус подчертаваше, че сър Хю Мидълтън лично е платил за цялата работа.

Урсус беше майстор на монолога. По природа саможив и приказлив, той не желаше да се среща с хора, а имаше нужда да говори и затова разговаряше със себе си. Онзи, който е живял в самота, знае до каква степен монологът е нещо естествено. Словото те човърка отвътре. Единственият изход е да държиш речи в празното пространство. Когато говориш на глас, а си сам, струва ти се, че разговаряш с бог, който е в теб. Както е известно, такъв навик е имал и Сократ. Държал речи на себе си. Също и Лутер. Урсус приличаше на тези велики хора. Той притежаваше качеството да се раздвоява и да бъде своя собствена аудитория. Задаваше си въпроси и си отговаряше; възхваляваше се и си отправяше обиди. От улицата хората го чуваха как сам си приказва в колибата. Минувачите, които преценяват посвоему необикновените хора, казваха: „Тоя е идиот.“ Понякога той се ругаше, както вече казахме, но имаше и мигове, когато си отдаваше признание. Веднъж в една реч, която сам си държеше, го бяха чули да казва: „Изучих растенията и всички техни тайни – стъблото, пъпката, чашколистчето, листенцата на цвета, тичинките, плодolistа, плодника, тека, спорангия, апотесиона. Проникнах в хроматията, осмозата и химозата, тоест образуването на цвета, на аромата и на вкуса.“ В това признание, което Урсус отдаваше на Урсус, имаше по всяка вероятност известно самохвалство, но нека онези, които съвсем не са проникнали в хроматията, в осмозата и в химозата, първи хвърлят камък по него.

За щастие Урсус никога не бе ходил в Холандия. Там вероятно щяха да искат да го претеглят, за да разберат дали има нормално тегло; ако човек тежи повече или по-малко, значи е магьосник. В Холандия това тегло благоразумно бе опреде-

лено със закон. Просто и остроумно. Беше проверка. Поставяха човека на кантар и ако нарушеше равновесието, очевидността излизаше наяве – ако бе по-тежък, го обесваха, ако бе по-лек, го изгаряха. И днес още може да се види в Аудуотър кантарът за теглене на магьосници, но сега той служи за теглене на сирене. Ето до каква степен религията се е изродила! Урсус положително щеше да си има неприятности с тоя кантар. При пътуванията си той избягваше Холандия и добре правеше. Впрочем, доколкото ни е известно, той въобще не излизаше от Великобритания.

Както и да е, понеже беше беден и много саможив и се бе запознал с Хомо в една гора, той реши да тръгне по света. Взе вълка за другар и двамата заедно поеха по пътищата и заживяха на открито пълен със случайности живот. Урсус беше много изобретателен и съобразителен, беше вещ във всичко, що се отнася до лекуването, оперирането и предпазването от болести, и вършеше най-необикновени неща. Смятаха го за добър панаирджия и за добър лекар. Естествено, минаваше и за магьосник. Малко, не много. Защото по онова време не беше безопасно да те мислят за приятел с дявола. Право казано, от страст към приготвянето на церове и от любов към билките Урсус се излагаше на тази опасност, понеже береше треви в мрачните храсталаци, където се намират Луциферовите салати, а там, както твърди сам съветникът Дьо л'Анкр, човек може да срещне във вечерния здрач един мъж, който излиза от земята, „сляп с дясното око, без плащ, със сабя на кръста, без обувки и чорапи“. Впрочем, макар да бе странен по държание и характер, Урсус беше твърде порядъчен, за да примамва или да пъди градушката, да вика духове, да омагьосва някого, да танцува до смърт, да внушава светли или тъжни и ужасни сънища и да прави заклинания, тъй че да се излюпват петли с четири криле; у него нямаше такава лошотия. Не бе способен да върши известни безчинства, като например да говори немски, еврейски или гръцки, без да ги е учил, нещо, което е признак на отвратителна низост или на природен недъг, дължащ се на меланхоличен темперамент. Ако Урсус говореше латински, то бе, защото знаеше латински. Той не би си позволил да говори сирийски, тъй като не го знаеше. Освен това всеизвестно е, че сирийският е езикът на шабатите. В медицината правилно предпочиташе Гален¹ пред Кардан², който, колкото и да е учен, е червей в сравнение с Гален.

Така че, общо взето, Урсус не беше обезпокояван от полицията. Колибата му беше достатъчно дълга и достатъчно широка, за да може да спи в нея на сандъка, където държеше недотам разкошните си партакеша. Беше собственик и на един

¹ Клавдий Гален (130–200) – гръцки лекар и естествоизпитател, направил важни открития в областта на анатомията.

² Кардан (Джироламо Кардано) (1501–1576) – италиански математик, философ и медик.

фенер, на много перуки и на няколко съдини, окачени на пирони наред с музикалните инструменти.

Освен това притежаваше една меча кожа, която обличаше при галапредставления. Наричаше я своята премяна. Казваше: „Имам две кожи; тая ми е истинската.“ И посочваше мечата кожа. Колибата на колелца принадлежеше на него и на вълка. Освен къщичката, ретортата и вълка той имаше флейта и виола да гамба¹ и свиреше приятно и на двете. Сам фабрикуваше еликсирите си. С всички свои таланти изкарваше колкото да се нахрани понякога вечер. На тавана на колибката му имаше дупка, през която бе проврял юнецът на чугунената печка, поставена в съседство със сандъка така, че дървото бе прежурено. Печката имаше две отделения. Едното му служеше за алхимията, другото – да си вари картофи. Нощем вълкът спеше под колибката, вързан от приятеля си с верига. Хомо имаше черна козина, Урсус – сива коса. Урсус беше на петдесет години, ако не и на шестдесет. Той до такава степен се бе примирил с човешката участ, че както вече видяхме, ядеше картофи – гадост, с която по онова време хранеха свинете и каторжниците. Ядеше ги възмутен и примирен. Той не беше висок, а дълъг. Беше прегърбен и меланхоличен. Старческите рамене се превиват от тежестта на съдбата. Природата го бе създала тъжен. Мъчно му беше да се усмихва и открай време не можеше да плаче. Беше лишен от утехата на сълзите и от временното облекчение на веселието. Старецът е мислеща развалина; Урсус беше именно такава развалина. Шарлатанско красноречие, изпито тяло на пророк, раздражителност на заредена мина – такъв беше Урсус. На млади години бе служил като философ у един лорд.

Всичко това се случи преди сто и осемдесет години, по времето, когато хората бяха малко повече вълци, отколкото са днес.

Не много повече.

– 2 –

Хомо не беше какъв да е вълк. По охотата, с която ядеше мушмули и ябълки, можеше да бъде взет за полски вълк, по тъмната си козина приличаше на африкански вълк, а по смекченото си до лай виене – на диво куче; но зениците на дивото куче още не са достатъчно изследвани, за да сме сигурни, че то не е просто разновидност на лисицата, а Хомо беше истински вълк. Беше дълъг пет

¹ Старинен струнен музикален инструмент.

стъпки, което представлява добра дължина за вълк дори и в Литва. Беше много силен; гледаше изкосо, което не бе негова вина; имаше нежен език и с него понякога ближеше Урсус. На гръбнака си имаше тясна четчица от козина и беше слаб, сякаш живееше в гората. Преди да познава Урсус и да тегли колата, той като нищо изминаваше по четиридесет левги на нощ. Урсус го бе срещнал в някакъв гъсталак, край един буен поток, беше го оценил, като го бе видял как мъдро и предпазливо лови скариди, и с радост откри, че това е един честен и истински вълк купара, от вида, наречен куче-раколовец.

За товарно животно Урсус предпочиташе Хомо пред някое магаре. Щеше да му е противно да впряга магаре в колата си: твърде много уважаваше магаретата. Освен това бе забелязал, че магарето, този неразбран от хората четириног мислител, заплашително мърда уши, когато философите говорят глупости. Така между мисълта ни и самите нас магарето играе ролята на наблюдател, а това е притеснително. За приятел Урсус предпочиташе Хомо пред някое куче, тъй като смяташе, че вълкът трябва да извърви по-дълъг път, докато дойде до приятелство.

Ето защо Хомо стигаше на Урсус. За Урсус Хомо беше повече от другар, беше негово подобие. Урсус тупваше вълка по хълтналите хълбоци и казваше: „Намерих втория си дом.“

Казваше също така: „Когато умра, оня, който поиска да ме опознае, ще трябва да изучи Хомо. Ще го оставя след себе си като копие, вярно с оригинала.“

Недотам мек към горските животни, английският закон би могъл да се заяде с този вълк и да го преследва, задето се осмелява да ходи свойски сред хората из градовете, но Хомо използваше имунитета, даден от един статут на Едуард IV на „прислугата“: „Всеки прислужник, който следва господаря си, може да се движи свободно.“ Освен това по отношение на вълците се проявяваше известна търпимост поради модата, разпространена сред дворцовите дами при последните Стюарти, да държат вместо кучета малки корсикански вълчета, наречени адиви, големи колкото котки, които се доставяха от Азия на висока цена.

Урсус бе предал на Хомо част от способностите си – да ходи прав, да стопява гнева си в лошо настроение, да ръмжи, вместо да вие, и тъй нататък, вълкът от своя страна бе научил човека на онова, което знаеше – да може да минава и без покрив, и без хляб, и без огън, да предпочита глада в гората пред робството в дворец.

Каручката, която следваше най-различен маршрут, без при това да излиза от пределите на Англия и на Шотландия, беше нещо като колиба на четири колела, а освен това имаше стръка – за вълка, и бончук за човека. Бончука използваша при лоши пътища. Макар и скована от леки дъски, като гълъбарник, колибата беше здрава. Отпред имаше врата със стъкло и нещо като балкон, който служеше за

трибуна или за катедра, откъдето Урсус произнасяше своите речи, а отзад – врата с прозорче. Подвижна стълбичка с три стъпала, закрепена на панти откъм задната врата, позволяваше да се влиза в къщичката, която нощем здраво се затваряше с манда и ключалки. Много дъжд и много сняг се бе изсипал отгоре ѝ. Трябваше да бъде боядисвана някога си, но не личеше в какъв цвят, тъй като за каруците промените на времето са като смените на царете за царедворците. Отвън, на предната страна, върху нещо като фронтон от летви, навремето можеше да се разчете следният надпис на бяло поле с черни букви, които постепенно се бяха размазали и слели:

*Всяка година златото губи една хиляда и четиристотна част от обема си поради изтриване; оттук следва, че от милиард и четиристотин милиона злато, което се нами-
ра в обращение в света, всяка година се губи по един ми-
лион. Този милион злато се пръска на прах, отлита, плува,
стада на атоми, вдишва се, облекчава и обременява съве-
стите, прониква в душите и прави богатите горделиви, а
бедните – диви.*

Размит от дъжда и изтрит от доброто провидение, надписът за щастие бе станал нечетлив, иначе тази загадъчна и едновременно прозрачна философия за вдишването на злато вероятно не би била по вкуса на шерифите, съдиите и на други подобни носители на перуки в името на закона. По онова време английското законодателство не се шегуваше. Всеки можеше лесно да мине за предател. Сانونниците бяха безмилостни по традиция и жестоки по навик. Навсякъде беше пълно със съдии на Инквизицията. Джефрис¹ бе създавал школа.

¹ Джордж Джефрис (1645–1689) – английски политик, назначен лорд канцлер от Джеймс II. Проявил особена жестокост по време на „кървавия съд“ в Дорчестър (5–10 септември 1685 г.) срещу привържениците на Монмът (вж. бел. 23). Завършил живота си в лондонския затвор „Тауър“.